

УДК 316

П.І. Сівчук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

P.I.Sivchuk

PROBLEMS OF YOUTH SOCIALISATION IN SOCIAL AND POLITICAL TRANSFORMATION CONDITIONS

Соціальні і політичні зміни, що бурхливо відбуваються в сучасному українському суспільстві відображаються на усіх сферах суспільного життя. Виникають суперечності, напруження, конфлікти, нестабільність. Соціально-політичні процеси так стрімко міняють сучасний образ суспільства, що значна частина громадян неспроможна адаптуватись до нових умов, сприймає інновації насторожено і критично. Якщо соціальні перетворення більш-менш прогнозовано здійснюються з моменту набуття Україною незалежної державності, то політичні перетворення настільки стрімкі і радикальні, що різко змінили весь політичний ландшафт і устрій. Революція Гідності відкрила гігантський потенціал державотворення, але і покликала до життя такі явища як нестабільність, конфліктність, розчарування, апатія, конформізм. Якщо взяти до уваги ще і зовнішню та внутрішню агресію, економічну кризу, низький рівень життя, бюрократизацію органів державної влади, то стає очевидним кризовий стан суспільства в цілому.

Процес соціально політичної трансформації породжує суперечливі явища кризи і прогресу, сплеску традиціоналізму і модернізації, соціального протесту і підтримки. Трансформація не передбачає вектора змін.

Однією з актуальних проблем сучасного суспільного розвитку є формування молодого покоління, спроможного адекватно відповісти на всі виклики часу і активно включитися в процес державотворення. Мова йде про молодь не тільки як соціально-демографічну групу, але і як покоління молодих людей, від яких залежить майбутнє української держави. Процеси, що відбуваються в молодіжному середовищі сьогодні, достатньо тривожні і неоднозначні. Молодь як і суспільство в цілому достатньо неоднорідна і поведінка її достатньо неоднозначна. Значна частина молодих людей достатньо активно включилися в процес державотворення, захищаючи інтереси і суверенітет держави в східних регіонах. Інша частина покинула межі держави в пошуках кращого життя, дбаючи про власні інтереси, багато байдужих і ображених.

Неоднозначне ставлення молодих людей до проблем держави є свідченням ще однієї важливої проблеми - соціалізації молоді в умовах соціально-політичних трансформацій в сучасній Україні. Проблеми і труднощі соціалізації молоді є важливими і актуальними, а результат відобразиться на характері змін сучасного суспільства.

В широкому розумінні соціалізація розглядається як процес формування соціальних якостей людини як представника певного суспільства, як втілення соціально значимих рис суспільства в конкретній людині через її адаптацію, інтеріоризацію і соціальну активність. Соціальна сутність людини позначається поняттям особистість. Людина повинна пройти складний і тернистий шлях включення її у соціальний світ, щоб стати повноцінним і повноправним членом суспільства. Соціалізація окремої молодої людини і молоді як соціальної групи є вирішальною з точки зору важливості формування особистості, її соціальних якостей, світогляду, ціннісних якостей і пріоритетів. На індивідуальному рівні вирішальними факторами соціалізації молодої людини виступають сім'я, школа, установи, заклади, армія, засоби масової інформації, соціальні мережі тощо. Їх роль в залежності від стану суспільства постійно змінюється. Одні, як наприклад сім'я, втрачають свою виховну роль і навпаки вплив соціальних мереж значно посилюється. Ті ж самі фактори впливають на соціалізацію як окремої людини, так і молоді як соціальної групи.

Соціалізація молоді відбувається шляхом засвоєння загально прийнятих у суспільстві соціальних норм і правил, які регулюють поведінку. Суспільство вибудовує усталену систему, складний механізм, що дозволяє охопити всі аспекти і напрямки виховних і організаційних форм процесу соціалізації. У відносно спокійні періоди розвитку суспільства, цей механізм функціонує злагоджено і цілеспрямовано. Проблеми виникають в періоди суспільної смуги (революції, війни, громадянські протистояння, кризи, аномія), коли механізм соціалізації порушується.

Фактори, які негативно впливають на процес соціалізації молоді:
відсутність чітких орієнтирів соціально-політичного і економічного розвитку;
зміна культурних парадигм;
криза традиційних інститутів навчання і виховання;
політична турбулентність і протистояння;
низький рівень життя і безробіття;
переорієнтація розвитку суспільства, криза ідеологій, цінностей і норм.

В умовах коли навколишній світ стрімко змінюється, а суспільні механізми відповідальні за соціалізацію молоді самі знаходяться в кризовому стані, виникають і формуються негативні тенденції в молодіжному середовищі. Низький рівень життя, відсутність перспективи працевлаштування, цікавої роботи, гідного заробітку, самореалізації, радикалізують свідомість, породжують міграційні настрої, незадоволення, песимізм, і конформізм.

Неоднозначний вплив на процес соціалізації молоді має зміна ролі традиційних факторів соціалізації, їх невідповідність задачам суспільного розвитку.

Традиційним основним інститутом соціалізації в суспільстві виступає сім'я. Вона є носієм стабільності, усталеності, стійкості, традиційності і консерватизму. Тут здійснюється первинна соціалізація. Протягом тривалого часу вона є єдиним джерелом інформації для дитини про існуючу систему цінностей у суспільстві, формує характер, моделі поведінки, самосвідомість. Сімейне виховання забезпечує поступальність розвитку суспільства, зв'язок поколінь, формує основи свідомості, культури, ціннісних орієнтацій особистості молодої людини. Одна останнім часом роль сім'ї суттєво зменшується у виховному процесі. Надмірна занятість батьків роботою або її пошуком, міграція і заробітчанство, конфлікт поколінь, консерватизм у підходах до виховання, агресивний вплив «інформаційної» революції та і нерозуміння батьками суті того що відбувається в суспільстві, не тільки породжує сімейні конфлікти, але і значно зменшує роль сім'ї в соціалізації дитини.

Багато проблем в системі освіти України. Постійне експериментаторство ні на користь самій освіті, ні молодим людям, ні взагалі процесу соціалізації в суспільстві. Система освіти в Україні стала експериментальним майданчиком, де кожна політична сила, любий суб'єкт політики вважає своїм обов'язком щось змінити, залишити після себе «слід», а в кінцевому рахунку руйнівні наслідки такої політики очевидні. Престижність особливо вищої освіти настільки впала, що значна частина молодих людей мріє вчитися за кордоном і не бачить себе в Україні. Не може освіта ефективно виконувати роль інституту соціалізації в суспільстві, сама перебуваючи в ситуації постійних перманентних змін, відсутності достатнього фінансування, перспектив працевлаштування по спеціальності для випускника, гідного заробітку і умов самозанятості.

Одним із найбільш впливових факторів соціалізації молоді в сучасних умовах є інтернет. Прості, доступні соціальні мережі стають основним джерелом інформації, не знаючи ні кордонів, ні табу, ні приписів і взагалі будь яких форм контролю: батьківського, суспільного, державного, морально-етичного і навіть правового. Проблема в тому, що найактивнішими споживачами інтернет ресурсів в суспільстві є молоді люди підліткового віку, в яких ще не сформована в достатній мірі свідомість і самосвідомість, світогляд, морально-етичних запобіжників і переконання. Інтернет технології і ресурси велике надбання людства, яким люди ще не навчилися раціонально користуватися, тому в цій сфері ще так багато проблем. Крім поширення надбань цивілізації, це сфера поширення серед молоді екстремістських ідей, суїцидальних настроїв, пропаганди насильства, расизму, всездозволеності, культу сили і гомофобії.